

ВІДРОДЖЕННЯ ПРИВАТНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

АНАТОЛІЙ ДОВГЕРТ

УКРАЇНСЬКЕ
ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО
ТРАНСФОРМАЦІЇ

ЧАСТИНА ПЕРША

ІЄ ПРОВОА
ЄДНІСТЬ
РЕДАКЦІЯ
ЮРИДИЧНИХ
ВИДАНЬ

Київ • Алерта • 2026

УДК 347(477)(09)
Д60

Довгерт А.

Д60 Українське цивільне право: трансформації. Частина перша. Київ: Алерта, 2026. 302 с. (Відродження приватного права в Україні)

ISBN 978-617-566-983-9

У книзі показано унікальні трансформаційні процеси українського цивільного права протягом останнього століття: перевтілення приватного права у публічне, відчайдушні кроки у зворотному напрямі, приватноправова кодифікація на зламі тисячоліть та обриси її оновлення (рекодифікації).

Видання розраховано на студентів, аспірантів, викладачів юридичних та економічних закладів вищої освіти, спеціалістів-практиків і широкі кола читачів.

УДК 347(477)(09)

ISBN 978-617-566-983-9

© Довгерт А. С., 2026

© Видавництво «Алерта», 2026

ЗМІСТ

Вступ.....	9
------------	---

РОЗДІЛ І **ПОЧАТОК ТРАНСФОРМАЦІЇ** **РАДЯНСЬКОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА** **У ПРИВАТНЕ ПРАВО НАПЕРЕДОДНІ** **ТА В ПЕРШІ РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ** **УКРАЇНИ**

Глава 1.

Цивільне право розвинутого соціалізму **(1961–1985)**

§ 1. Попередні зауваження	12
§ 2. Сутність соціалістичного цивільного права	22
2.1. Предмет та метод цивільного права	23
2.2. Інші параметри галузі.....	29
§ 3. Наповнення ключових інститутів цивільного права	
«зрілим» соціалізмом	33
3.1. Особи	33
3.2. Право власності	42
3.3. Зобов'язальне право	49

Глава 2.

Перебудова та цивільне право **(1987–1991)**

§ 1. Перебудова. «Процес пішов...»	56
1.1. Попередні зауваження	56
1.2. Важливі віхи оприватнення цивільного права.....	58
§ 2. Основні напрями змін цивільного права у період	
перебудови	64
2.1. Підприємництво – локомотив змін	65
2.2. Особи	67

2.3. <i>Право власності</i>	71
2.4. <i>Зобов'язання</i>	77

Глава 3.

Перші роки незалежності України:

приватноправові трансформаційні процеси

§ 1. Важливі інструменти трансформаційних процесів у перші роки незалежності України	81
1.1. <i>Попередні зауваження</i>	81
1.2. <i>Приватизація</i>	85
1.3. <i>Конституція України 1996 року</i>	91
§ 2. Трансформація у ключових ділянках цивільного права у 1991–2003 роках.....	94

РОЗДІЛ II

КОДИФІКАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО (ПРИВАТНОГО) ПРАВА В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Глава 4.

Підготовка проєкту нового Цивільного кодексу

України урядовою робочою групою

(1992–1996)

§ 1. Попередні зауваження	112
§ 2. Важливі чинники впливу на формування концепції, структури та змісту нової кодифікації.....	116
2.1. <i>Цивільно-правові кодифікації західних країн</i>	117
2.2. <i>Міжнародні документи у сфері приватного права</i>	125
2.3. <i>Модельний Цивільний кодекс та інші моделі ринкових законів для країн СНД</i>	129
2.4. <i>Вітчизняна цивілістична спадщина</i>	137
2.5. <i>Організаційний формат українського кодифікаційного процесу</i>	141

§ 3. Теоретичні підвалини кодифікації цивільного (приватного) права	147
3.1. Цивільний кодекс як кодифікація приватного права	149
3.2. Природна основа та принципи приватного права	151
3.3. Єдність (цілісність) та універсалізм приватного права	153
3.4. Питання структури кодексу.....	161
§ 4. Загальна характеристика проєкту Цивільного кодексу України від 25 серпня 1996 р.	167
4.1. Загальна частина (книга перша)	168
4.2. Речове право (книга третя)	171
4.3. Зобов'язальне право (книга п'ята)	174
4.4. Інші частини законопроєкту	177

Глава 5.

Парламентський розгляд проєкту цивільно-правової кодифікації

§ 1. Цивільно-правова кодифікація у 1997–2000 роках.....	185
1.1. Важливі події на шляху проходження законопроєкту у парламенті.....	185
1.2. Наукова та організаційна праця над кодифікацією між першим та другим читаннями	194
1.3. Поле теоретичних баталій.....	199
1.4. Зміни в окремих книгах законопроєкту	207
§ 2. Трагічний розворот: руйнація змісту та єдності ЦК України.....	214
2.1. Рух по похилій	214
2.2. Вето Президента України	223

Глава 6.

Важливі риси кодифікації цивільного права 2003 року

§ 1. Попередні зауваження	229
---------------------------------	-----

§ 2. Відображення сутності цивільного (приватного) права у новій кодифікації.....	230
2.1. Сфера дії Кодексу.....	231
2.2. Принципи цивільного права	236
2.3. Природні та «штучні» джерела цивільного права	245
§ 3. Окремі інститути приватного права в новій кодифікації	255
3.1. Суб'єкти цивільного права	255
3.2. Речове право.....	271
3.3. Зобов'язальне право	277
§ 4. Значення цивільно-правової кодифікації 2003 р. у житті нації	285
4.1. Цивільний кодекс України – юридичний фундамент громадянського суспільства	286
4.2. Кодифікація цивільного права – інструмент ринкових та інших реформ	287
Замість післямови	290
Вибрані праці автора з питань, порушених у книжці....	291

Наукове видання

Довгерт *Анатолій Степанович*

**УКРАЇНСЬКЕ
ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО
ТРАНСФОРМАЦІЇ
ЧАСТИНА ПЕРША**

Відповідальний за випуск
Комп'ютерна верстка
Обкладинка

О. В. Діордійчук
Д. М. Алексєєв
Д. М. Алексєєв

Підписано до друку 19.05.2026. Формат 60х90^{1/16}
Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 18,88.
Тираж 1000 прим.

Видавництво «Алерта»
04210, м. Київ, а/с 112.
Тел.: (099) 607-97-62.

E-mail: alerta.pravovaednist@gmail.com, веб-сайт: alerta.kiev.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 788 від 29.01.2002